

75 שנה לגירוש יהודי סלוניקי

Jews of Salonika in 1917

Source: Salonique 1850-1918, la "ville des Juifs" et le réveil des Balkans, (sous la direction de Gilles Veinstein) éditions Autrement- série Mémoires, Paris, 1992.(archives Elias Petropoulos)

שואת יהדות סלוניקי- ציר זמן

- ההתיישבות היהודית בסלוניקי החלה במאה השלישית לפני הספירה. ב- 1911 היו בסלוניקי כ- 173,000 תושבים ומהם 80,000 יהודים.
- באפריל 1941 נכבשה יוון וחולקה לשלושה אזורי כיבוש : גרמני, איטלקי ובולגרי.
- 9.4.1941 - נכנסו חיילים גרמנים לסלוניקי, על פי דיווח גרמני רשמי שנשלח ב- 14.9.1940, התגוררו בסלוניקי 58 אלף יהודים (מתוך 69,000 היהודים בכל יוון).
- כבר במהלך החודשיים הראשונים, נאסרו דמויות בולטות בקהילה, בין העצורים היה רב הקהילה יליד פולין, צבי קורץ אשר גורש לווניה . בדצמבר קורץ הוחזר ומונה לראש היודנראט שנאלץ לפעול בהתאם להנחיות אנשי אייכמן ביוון.
- נסגרו עיתונים יהודים, **קומנדו רוזנברג** החרים אלפי **ספרים**, **כתבי יד וחפצי קודש**, נאסר על החזקת מכשירי רדיו וביוני 1941 דירות השייכות ליהודים הוחרמו.
- 11.7.1942 - השבת השחורה, גברים יהודים בגילאי 19-45 נצטוו להתייצב בכיכר החירות (Platia Eleftheria). בכיכר נאספו כ-8500 גברים אשר הושפלו ונאלצו לערוך תרגילי סדר שונים, מהם נבחרו כ- 2000 גברים לעבודות כפיה ובהמשך גויסו כמה אלפי יהודים נוספים.
- במהלך חודשיים וחצי רבים מעובדי הכפייה נפטרו. השאר נפדו על ידי הקהילה, בסכום שווה ערך ל- 70 מיליון דולר של היום אך גם הם נשלחו בהמשך לאושוויץ.

שואת יהדות סלוניקי- ציר זמן

- בינואר 1943, זומן **דיטר ויסליצני** לברלין לפגישה עם אייכמן בה מונה לאחראי **גירוש יהודי סלוניקי** ואליו צוות **אלויס ברונר** הגירוש אמור להסתיים תוך שישה עד שמונה שבועות וחודש לאחר מכן הגיע ויסלצני לסלוניקי.
- ב- 8.2.1943 רבי קורץ זומן לשירותי הביטחון שם יידעו אותו לגבי הגזירות הצפויות, ביניהן **ענידת הטלאי הצהוב** על ידי כל יהודי מעל גיל חמש, חלוקת הטלאי לוותה ברישום ומספור, הטלאי ותעודת הזהות.
- עד ה- 25.2.1943 על היהודים היה לעבור לשלושה גטאות, הותר להם להחזיק בחנויות מחוץ לגטאות אך לסממן "חנות יהודית".
- הגטו שברובע הברון הירש, היה קרוב לתחנת הרכבת וככזה שימש כנקודת מעבר ליהודים שעמדו לפני גירוש.
- **15.3.1943** – תחילת גירוש יהודי סלוניקי לאושוויץ. **היו תשעה עשר משלוחים** והאחרון שבהם הגיע למחנה ההשמדה ב- 18.8.43. סך הכל גורשו מסלוניקי וסביבתה בתקופה זו כ 46,000 יהודים, רובם המוחלט נרצח.
- **15.3.1943** – במקביל לתחילת גירוש היהודים הורה ויסלצני **לרכז את כספם ורכושם** של המגורשים בחשבון נפרד. לפי עדות **ויסליצני**, חשבון זה הוחרם על ידי הגרמנים עם סיום הגירוש.

הערכות גרמניות על מספר היהודים ביוון

ועידת ואנזה, 20.1.1942

Im Zuge dieser Endlösung der europäischen Judenfrage kommen rund 11 Millionen Juden in Betracht, die sich wie folgt auf die einzelnen Länder verteilen:

Land	Zahl
A.	
Altreich	131 800
Ostmark	43 700
Ostgebiete	420 000
Generalgouvernement	2284 000
Bialystok	400 000
Protektorat Böhmen und Mähren	74 200
Estland - judenfrei	
Lettland	3 500
Litauen	34 000
Belgien	43 000
Dänemark	5 600
Frankreich, besetztes Gebiet	165 000
Frankreich, unbesetztes Gebiet	700 000
Griechenland	69 600
Niederlande	160 800
Norwegen	1 300
B.	
Bulgarien	48 000
England	330 000
Finnland	2 300
Irland	4 000
Italien, einschl. Sardinien	58 000
Albanien	200
Kroatien	40 000
Portugal	3 000
Rumänien, einschl. Bessarabien	342 000
Schweden	8 000
Schweiz	18 000
Serbien	10 000
Slowakei	88 000
Spanien	6 000

Türkei /europ. Teil/	55 500
Ungarn	742 800
UdSSR	5000 000
Ukraine	2 994 684
Weissrussland	
ausschl. Bialystok	446 484
zusammen: über	11000 000

כחלק מההערכות לפתרון הבעיה היהודית, הכינו הגרמנים הערכות סטטיסטיות.

בועידת ואנזה נקבע שבארצות בשלטון ישיר של גרמניה ו/או של בני בריתם יש 11 מיליון יהודים, וביוון כולה 69,600.

*למסמך המלא מארכיון וינר (לתרגום באנגלית)

מרץ 1943: דו"ח ריכרד קורהר (הממונה על המדור הסטטיסטי במשרדו של הימלר) – דו"ח על התקדמות הפתרון הסופי של הבעיה היהודית

Endlösung der Judenfrage, pp. 18-19

Um 1930 und in den letzten Jahren betrug die Zahl der Juden in einigen wichtigeren Staaten Europas:

Staat	Volks- zaehlungs- jahr	Zahl der Juden	Neuere Zaehlung Jahr	oder Zaehl der Juden in 1000	Schaetzung v.H.der Bevoelke- rung d.Wirtsvolkes
Altreich	1933/35	502 799	1943	51	0,07
Oesterreich	1934	191 481	1943	8	0,1
Tschechosl.	1930	356 830	.	.	.
-Protektorat	.	.	1943	16	0,2
Danzig	1929	10 448	.	.	.
Memelgebiet	1925	2 402	.	.	.
Belgien	.	.	1937	80 (?)	1,0
Bulgarien	1934	48 398 (?)	1937	50	0,8
Finnland	.	.	1937	2	0,04
Frankreich	.	.	1937	280	0,7
Griechenland	1928	72 791	1937	90	1,1
Grossbritann.	1931/33	234 000	1937	345	0,7
Italien	1930	47,825	1937	52	0,1
Irland	.	.	1936	4	0,1

ב-1928 היו ביוון 72,791 יהודים
וב-1937 90 אלף וכעשרה מיליון יהודים
בכל אירופה.

Von Anfang 1937 bis Anfang 1943 duerfte die Zahl der Juden in Europa teils durch Auswanderung, teils durch Sterbeueberschuss der Juden in Mittel- und Westeuropa, teils durch die Evakuierungen vor allem in den voelkisch staerkeren Ostgebieten, die hier als Abgang gerechnet werden, um schaatungsweise 4 Millionen zurueckgegangen sein.

מתחילת 1937 עד תחילת 1943, בגלל
הגירה/תמותה ו"פינויי", מספר היהודים
באירופה קטן בארבעה מיליון.

השבת השחורה בסלוניקי 11.7.1942

בבקר שבת ה- 11.7.1942 זומנו כ- 8,500 גברים יהודים בגילאים 18-45 לכיכר החירות. שם נאלצו לערוך במשך שעות "תרגילי התעמלות וסדר", תחת השמש הקופחת ועינם המפקחת של הגרמנים. בסופו של יום, נבחרו כ- 2,000 גברים ונשלחו לעבודת פרך מחוץ לסלוניקי.

Bundesarchiv, Bild 101-168-0895-10A
Foto: Dick | Juli 1942

השבת השחורה בסלוניקי 11.7.1942

Bundesarchiv, Bild 101I-168-0895-06A
Foto: Dick | Juli 1942

השבת השחורה בסלוניקי 11.7.1942

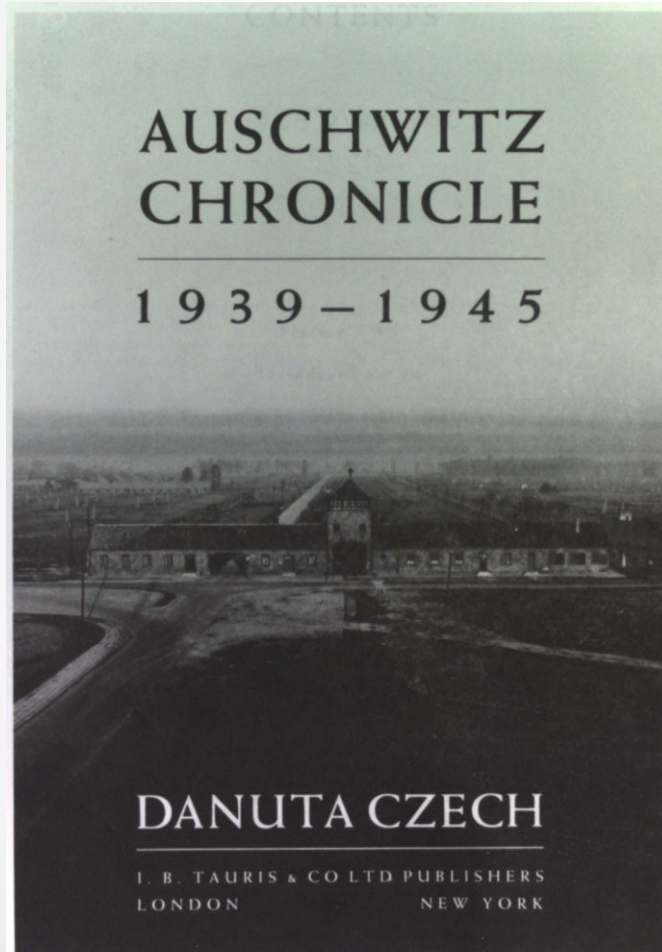
Bundesarchiv, Bild 101I-168-0895-07A
Foto: Dick | Juli 1942

עדותו של קפון לאון יליד סלוניקי (מתוך מסמכי משפט אייכמן, ארכיון ספריית וינר)

משטרת ישראל לשכה 06	POLICE D'ISRAEL 6 - eme BUREAU
המספר השוטף: 1117	
מספר התיוק: 5-42/ד4	
עמוד 1 מתוך 1 עמודים.	
הודעתו של: קפון ליאון, מתל-אביב רח' מזרחי א' 15, יליד סלוניקי, 1916;	
ח.ז.: 439936, מסגר, עלה ארצה ב-1946.	
ביום 27.11.60 בשעה 1315 במשרד ארגון יוצאי מחנות השמדה, יוצאי יון בישראל בת"א רח' בלעדי 1 ראיתי את הנ"ל ומסר הודעה כדלהלן:- (-) מ. זיו רפ"ק	
אני יליד סלוניקי וגרתי בעיר הזאת עד 17.3.43 כי אז נעצרתי ע"י הגרמנים ונשלחתי לאושביץ-בירקנאו.	
ב-11 ליולי 1942 הייתי בין המתייצבים לגינס לעבודה בככר אלפטריאס בסלוניקי עפ"י צו שפורסם בעתונות היוונית של אז. לא נאמר אמנם כי מטרת ההתייצבות היא גיוס לעבודה, אולם זה התברר אח"כ בעת שקבלנו צוים לצאת לעבודה במחוז קטרינס, בליטווחורו. שם בככר אלפטריס הכו הגרמנים את היהודים ללא כל סבה והכריחו אותם להתעמל ולעשות תנועות משפילות. מי שעייף ונפל שפכו עליו מים.	
כאשר הסתכלתי כעת בתמונות שנמצאות בפני, הכרתי את ככר אלפטריאס וזה היה אמנם המחזה של רכוז היהודים בשבת 11 ליולי 1942 אני הייתי בשורה השלישית בצד הימני לפי התמונה שבפני בערך במקום המסומן X בתמונה מס' (1 מ.ז.) אינני יכול אמנם לזהות איש בתמונה הזאת מתמת טשטושה והאופי ההמוני שבה, כפי שזה באמת היה אף יתר התמונות מראות נכונה את המצב בו היהודים היו נתונים אז ב-11.7.42 ובמו עיני ראיתי זאת.	
בתמונה (4 מ.ז.) הנני רואה את יוסף טבת, בעל מאפיה בסלוניקי ברח' וסילאוס הורקליאו, נוכחתי בעצמי כאשר הבחור הזה הוכה והתעלף וגרמני אחד לקח דלי מים ושפך עליו התמונה מראה זאת. את יוסף טבת אני מכיר לפי צורתו, אם כי לא רואים בתמונה את פניו, אך המחזה הזה שבתמונה זכור לי. אני עמדתי במרחק של 60 מטר בערך מהמקום ששפכו את דלי המים על ראשו של טבת בעוד שהוא היה כפוף, אבל בגלל הגובה שלי (1,84 מ') יכולתי היטב לראות זאת. אינני מכיר יותר אנשים שבצלומים שהנך מראה לי.	
הקראתי לנ"ל עדותו ואשרה כנכונה בחתימת ידו.	
(-) מ. זיו, רפ"ק	(-) קפון ליאון.

במהלך חמישה חודשים הגיעו 19 משלוחים מסלוניקי לאושוויץ

הגעת משלוח ראשון

20.3.1943

2,800 Jewish men, women, and children from the ghetto in Salonika have arrived with an RSHA transport from Greece. Following the selection, 417 men, given Nos. 109371–109787, and 192 women, given Nos. 38721–38912, are admitted to the camp as prisoners. The other approximately 2,191 people are killed in the gas chambers.

הגעת משלוח אחרון

18.8.1943

Approximately 1,800 Jewish men, women, and children from the ghetto in Salonika arrive in an RSHA transport. Following the selection, 271 men are admitted to the camp as prisoners and get Nos. 136919–137189. The others, more than 1,500 people, are killed in the gas chambers.

רישום המספרים שקועקעו על זרוע היהודים שהגיעו ברכבות מסלונקי בין ה-20.3.43 עד ה- 8.6.43

(מתוך ארכיון ספריית ווינר)

P.III.h.. (Auschwitz) No. 958

- 6 -

תאריך הגעה

מספרים שניתנו לנשים

סה"כ גברים ונשים

מספרים שניתנו לגברים

Zusammenstellung nach den Transportlisten						
Datum	Männer lt.	Zahl	Frauen lt.	Zahl	Männer	
der	Lagernummera-		Lagernummera-		und	
Ankunft	tion		tion		Frauen zu-	
					sammen	
20.III.43	109.371-109.781	417	38.721-38.912	192	609	
24.III.43	109.896-110.479	584	38.962-39.191	230	814	
25.III.43	110.483-110.941	459	39.193-39.428	236	695	
30.III.43	111.147-111.458	312	39.623-39.763	141	453	
3.IV. 43	112.307-112.640	334	39.964-40.221	258	592	
9.IV. 43	112.974-113.291	318	40.280-40.440	161	479	
10.IV. 43	114.094-114.630	537	40.537-40.782	246	783	
13.IV. 43	114.875-115.374	500	40.841-41.204	364	864	
17.IV. 43	115.848-116.314	467	41.354-41.615	262	729	
18.IV. 43	116.317-116.676	360	41.616-41.860	245	605	
22.IV. 43	117.199-117.453	255	42.038-42.450	413	668	
26.IV. 43	118.425-118.869	445	42.882-43.074	193	638	
(27.IV.) 28.IV. 43	118.888-119.067	180	43.123-43.483	361	541	
4.V. 43	119.781-120.000	220	43.779-44.096	318	538	
8.V. 43	120.650-121.217	568	44.380-44.626	247	815	
16.V. 43	121.910-122.375	466	44.934-45.144	211	677	
8.VI. 43	124.325-124.544	220	45.995-46.082	88	308	

19 המשלוחים, שהובילו את יהודי סלוניקי לאושוויץ

(18.8.1943-20.3.1943)

מבוסס על: Czech, Danuta; Auschwitz chronicle, 1939-1945 /. London : I. B. Tauris, c1990

תאריך הגעת הרכבת לאושוויץ	סה"כ המגורשים	מספרים שקועקעו על זרוע הגברים	סך הגברים	מספרים שקועקעו על זרוע הנשים	סך הנשים	סך הנשים והגברים "בעלי" מספר	הומתו בתאי הגזים
20.3.1943	2800	109787-109371	417	38912-38721	192	609	2191
24.3.1943	2800	110479-109896	584	39191-38962	230	814	1986
25.3.1943	1901	110941-110483	459	39428-39193	236	695	1206
30.3.1943	2501	111458-111147	312	39763-39632	141	453	2048
3.4.1943	2800	112640-112307	334	40221-39964	258	592	2208
9.4.1943	2500	113291-112974	318	40440-40280	161	479	2021
10.4.1943	2750	114630-114094	537	40537-40782	246	783	1967
13.4.1943	2800	115374-114875	500	41204-40841	364	864	1936
17.4.1943	3000	116314-115848	467	41615-41354	262	729	2271
18.4.1943	2501	116676-116317	360	41860-41616	245	605	1896
22.4.1943	2800	117454-117199	255	42450-42038	413	668	2132
26.4.1943	2700	118869-118425	445	43074-42882	193	638	2062

19 המשלוחים, שהובילו את יהודי סלוניקי לאושוויץ

(18.8.1943-20.3.1943) - המשך

מבוסס על: Czech, Danuta; Auschwitz chronicle, 1939-1945 /. London : I. B. Tauris, c1990

תאריך הגעת הרכבת לאושוויץ	סה"כ המגורשים	מספרים שקועקעו על זרוע הגברים	סך הגברים	מספרים שקועקעו על זרוע הנשים	סך הנשים	סך הנשים והגברים "בעלי" מספר	הומתו בתאי הגזים
28.4.1943	3070	119067-118888	180	43483-43123	361	541	2549
4.5.1943	2930	120090-119781	220	44096-43779	318	538	2392
7.5.1943	1000	-----	-----	44326-44259	68	68	932
8.5.1943	2500	121217-120650	568	44626-44380	247	815	1685
16.5.1943	4500	122375-121910	466	45144-44934	211	677	3823
8.6.1943	880	124544-124325	220	46082-45995	88	308	572
18.8.1943	1800	137189-136919	271	-----	---	271	1529

תגובות בעיתוני הארץ לגירוש יהודי סלוניקי

Front page 11 | הבקרה יום חמישי, אוגוסט 19, 1943

המשקיף | יום חמישי, אוגוסט 19, 1943 | 1

גורשו כל יהודי סלוניקי

הצלב האדום במכתבו מיום 23 ב' בארץ — מאשר את הידיעה על גירוש יולי לועד המאוחד לעזרת יהודי יוון כל יהודי סלוניקי.

גורשו כל יהודי סלוניקי

הצלב האדום במכתבו מיום 23.8.43 לועד המאוחד לעזרת יהודי יוון בארץ מאשר את הידיעה על גירוש כל יהודי סלוניקי.

Front page 11 | הבקרה יום רביעי, יולי 7, 1943

גם יהודי סלוניקי לפולין

הסיכנות הסגריות „אקסצ'נג' מר היעה כי מ-55,000 היהודים שגרו בסאט לוניקי נשארו עתה רק 5000. כל השאר נדרשו לפולין. הם נשלחו באיסון אכזרי הרגיל — נא איש ואשה במחנה ובקבר חתום ובחיסור כל. סאט לא נתקבלה מהם כל ידיעה. (מלקור)

המשקיף | יום שני, יולי 21, 1943 | 1

100 אלף יהודים ביוון

איסטנבול (פאלקור). — העתונות הגרמנית כותבת, כי ביוון נמצאים כ-200 אלף יהודים, מהם 70,000 בסלוניקי, 2,000 באתונה, 3,500 באי קורפו ו-800 בכרתים. העתונים הנאציים תובעים, כי יהודי סלוניקי יועברו ל-שטחים אחרים, מתוך טענה שריכוז גדול כזה של יהודים מהווה סכנה לבריטון ה„ציר“.

*לידיעות וכתבות נוספות בנושא

מתוך: The National : Brought to you by: Jewish Historical Press (www.jpress.org.il)

Library of Israel and Tel Aviv University

תגובות בעיתונות העולמית לגירוש יהודי סלוניקי

(מתוך אוסף העיתונות שבארכיון וינר)

26 MAY 1943

JEW'S DEPORTED FROM SALONIKA

CRUSH IN CATTLE WAGONS

FROM OUR OWN CORRESPONDENT

ISTANBUL, MAY 25

Of the 55,000 Jews of Salonika only about 5,000 foreign Jews, mostly of Spanish and Turkish nationality, remain in that town; all the rest have been deported to Poland.

An eyewitness of the deportations says that men and women were put separately in cattle wagons, with only one small opening on the roof for ventilation. Eighty persons were in each wagon, where they had to stand up all the time pressed against each other like sardines. They were provided with one loaf of bread each and a jar containing a small supply of water for all; there was no provision whatever for sanitation.

They travelled for several days in those conditions—many dying during the journey—to a place in Yugoslavia which had been converted into a lazaretto, where they were disinfected, and their heads, including those of the women, completely shaved. From there the survivors were sent to Cracow, where all trace of them has been lost.

ONLY 5000 JEWS LEFT IN SALONIKA.

27 MAY 1943

London, May 26th. (Jewish Telegraphic Agency).

Of the 55,000 Jews of Salonika only about 5,000 foreign Jews, mostly of Spanish and Turkish nationality remain in that town; all the rest have been deported to Poland, says a report from Istanbul published in "The Times" to-day.

An eye-witness of the deportations says that men and women were put separately in cattle wagons, with only one small opening on the roof for ventilation. Eighty persons were in each wagon, where they had to stand up all the time pressed against each other like sardines. They were provided with one loaf of bread each and a jar containing a small supply of water for all; there was no provision whatever for sanitation.

They travelled for several days in those conditions — many dying during the journey — to a place in Yugoslavia which had been converted into a lazaretto, where they were disinfected, and their heads, including those of the women, completely shaved. From there the survivors were sent to Cracow, where all trace of them has been lost.

45000 SALONIKA JEWS DEPORTED TO POLAND.

15 APR 1943

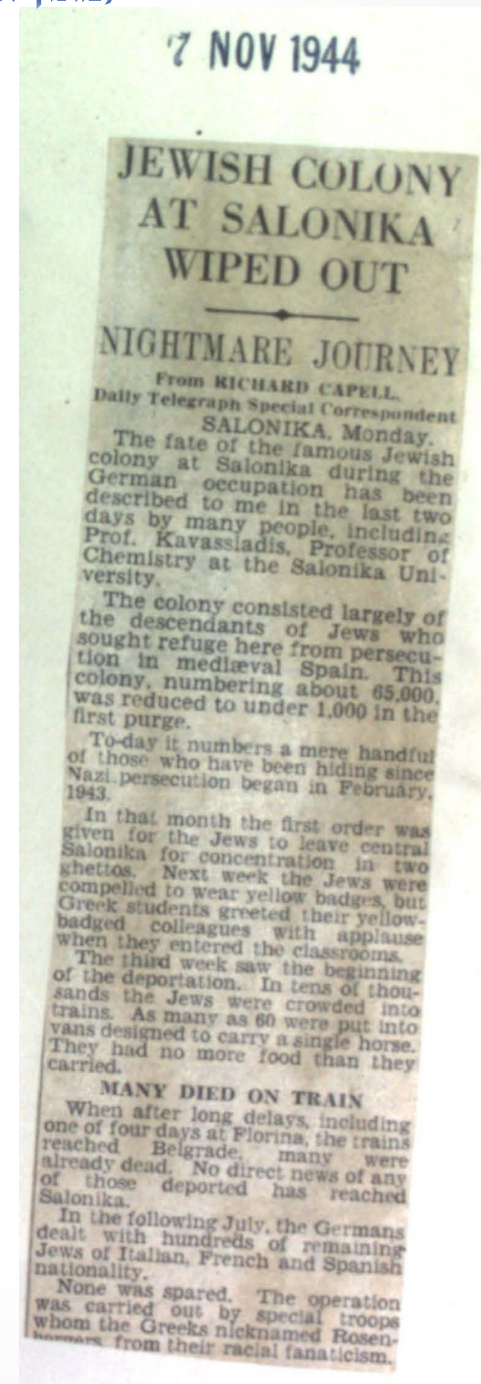
London, Apr. 14th. (Jewish Telegraphic Agency).

Thousands of Jews are being deported from Salonika and Macedonia generally to Poland, it has been established by the Greek Government.

The number of Jews who have left Salonika is estimated in Greek Government circles at 45,000. Their property has been confiscated by the Germans, and their homes and shops have been looted.

תגובות בעיתונות העולמית לגירוש יהודי סלוניקי

(מתוך אוסף העיתונות שבארכיון וינר)

אנדרטה לזכר יהודי סלוניקי שגורשו ונרצחו בידי הנאצים – כיכר החירות

באדיבות אריה דרזי, להנצחת יהדות יוון

האנדרטה לזכר קורבנות השואה מוצבת בבית העלמין היהודי בסלוניקי

*לתיעוד החניכה ב-6.5.1962

באדיבות אריה דרזי, להנצחת יהדות יוון

חזית בית הכנסת היכל ר' חיים חביב לזכר קהילת סלוניקי ,
שכונת קרית – אליעזר, חיפה

צילום: ראובן פריצי

**ספריית וינר לחקר
התקופה הנאצית והשואה
הספרייה המרכזית ע"ש סוראסקי**

**יום השואה תשע"ח
בוצע על ידי צוות ספריית וינר**